

■ La situació de la llengua catalana

Jordi Porta Ribalta

Aquest número de la *Revista del Col·legi* intenta donar una llambregada a la situació de la llengua catalana en uns moments en què la percepció dels qui estan interessats pel tema oscil·la entre el l'optimisme i el pessimisme o, dit d'una altra manera, entre els esperançats sobre el seu futur i els qui vaticinen la seva mort irremeiable a curt o mitjà termini.

És evident que la situació de la llengua catalana és bastant particular. Una llengua parlada per més de vuit milions de persones, amb diversos canals de televisió que emeten els seus programes, amb tres parlaments «regionals» i amb un Estat (Andorra) que la tenen com a llengua oficial, amb l'edició de més de set mil títols a l'any... però també amb una important particularitat: tots els seus «usuaris» coneixen perfectament una altra llengua parlada per més de tres-cents milions de persones, la qual cosa és en si mateixa una riquesa cultural, però, analitzades les raons històriques i les mesures polítiques que l'han provocat, implica unes condicions sociolingüístiques difícils de superar per la llengua minoritària, que intenta arribar a la normalitat del seu coneixement i del seu ús entre els ciutadans d'un territori que va de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó.

I per què cal mantenir la llengua catalana com a llengua pròpia d'aquests vuit milions de catalanoparlants? Una llengua és una mena de misteri de la història. No deixa de ser una certa incògnita per què, a partir del llatí vulgar en el nostre cas, es consoliden una sèrie de codis específics per expressar les relacions dels homes amb la naturalesa i amb els altres homes, tant per comunicar el resultat

Dossier temàtic

Foto: Pere Virgili

de la comprensió del món com per manifestar i valorar sentiments i emocions. En tot cas, no crec que siguin les llengües les que marquen la diferència entre els pobles, sinó que són les diferents experiències col·lectives les que han obert pas a llengües diferents. I aquest resultat forma part del conjunt de la riquesa cultural del planeta.

En els escrits que el lector llegirà a continuació, hi trobarà l'anàlisi de les dades més actualitzades tant del coneixement com de l'ús, a partir dels treballs i les enquestes fetes des del 1993 fins al 2004, a més lògicament de la informació sobre el coneixement del català que es recull en les dades de tipus censal i, fins i tot, padronal des de l'any 1980. Amb aquesta anàlisi l'autor, Natxo Sorolla, que compara sistemàticament les dades disponibles de Catalunya, de les Illes Balears i del País Valencià, pretén posar els fonaments per a l'estudi comparatiu i longitudinal de la situació de la llengua catalana.

L'article de Joaquim Arenas és un documentat de repàs del esforç per implantar una escola catalana, en llengua i continguts, des dels anys seixanta, en plena dictadura franquista –remarcant sobretot la tasca de la DEC (Delegació d'Ensenyament Català), creada per Òmnium Cultural, i l'esforç en el mateix període de l'Escola de Mestres Rosa Sensat– fins a la política aplicada pel SEDEC, ja amb la Generalitat restaurada. Arenas exposa també la necessitat i els resultats dels programes d'immersió lingüística a l'escola.

Isidor Mari ens presenta la importància de les disposicions jurídiques, tant nacionals com internacionals, referides als drets

lingüístics, aprovades per les diverses instàncies polítiques corresponents, o també les presentades però pendents d'aprovació; la seva coherència i, en el cas d'estar aprovades, el seu grau d'aplicació al nostre país. Finalment hi ha un article de diversos autors que treballen a l'IES Joan Oró de Martorell, que permet veure les dificultats i els resultats de l'aplicació de les mesures i dels plans docents referits al coneixement de la llengua catalana, constatats a partir de la pràctica concreta i diària, i de la tasca pedagògica que han de portar a terme els professionals de l'educació.

La llengua catalana té tres reptes fonamentals: el coneixement, l'ús i el reconeixement públic. I aquests reptes s'han d'afrontar en uns contextos nous que en poden condicionar la solució: la internacionalització dels espais de comunicació i els moviments de població amb l'onada de la nova immigració al territori.

Encara que aquests fets són tractats amb més rigor en els articles que podeu llegir a continuació, deixeu-me exposar breument algunes consideracions.

Els nivells de coneixement del català han anat progressant, malgrat les dificultats d'incorporació de nois i noies provinents de la nova immigració i que, en arribar al nostre país, desconeixien l'existència de la nostra particularitat cultural i lingüística. No es pot dir el mateix del seu ús normal en la vida social. En aquest aspecte, hi pesen molt els mitjans de comunicació, les modes culturals degudes als interessos econòmics que es mouen amb les llengües dominants, etc. Arribar a la normalitat en el seu ús, o dit en llenguatge escolar, arribar a aconseguir que el català no només sigui la llengua de l'aula sinó la llengua del pati, és un dels reptes importants que hem de poder superar. Les disposicions polítiques sobre currículum escolar o, en el nostre cas, el ja famós decret de la tercera hora no són qüestions banals. Denoten ignorància sobre la situació sociolingüística del territori on s'ha d'aplicar, i quines són les prioritats dels polítics espanyols, encara que teòricament reconeguin l'existència d'altres llengües a l'Estat.

Hi ha el tema de l'ús en aquelles instàncies públiques on Catalunya té reconeguda la seva existència institucional. És a dir, que la llengua catalana pugui ser usada amb naturalitat a les Corts espanyoles i a la Unió Europea, en aquest darrer cas amb la mateixa consideració, almenys, que la llengua de l'Estat més petit incorporat a la Unió. També caldria que en les institucions internacionals

Foto: Patricia Esteve

dedicades a la cultura, com és ara la UNESCO, Catalunya, com també passa amb altres realitats culturals subestats, pogués tenir el caràcter específic de membre associat. Algú pot considerar que aquest aspecte del reconeixement internacional és relativament secundari pel que fa a la normalitat de la llengua catalana en el seu ús. Però l'estímul per al coneixement d'una llengua, la motivació per al seu ús i el seu reconeixement internacional són factors que es condicionen els uns als altres molt més marcadament del que pugui semblar a primera vista.

Malgrat això, les llengües en la societat contemporània només subsistirán si afronten la seva presència en les indústries culturals. Avui, la creació cultural i, sobretot, la seva difusió s'efecten a través de mitjans tecnològics nous que cal saber utilitzar. En les indústries culturals que podríem anomenar clàssiques, com el llibre, el disc i el cinema, cal tenir en compte Internet, la televisió IP, els DVD, etc. Cada nou mitjà no acaba mai d'eliminar els anteriors –la televisió no va eliminar el cinema, ni les revistes electròniques no acaben de fer supèrflues les revistes sobre paper–, però, perquè una llengua pugui desenvolupar-se en tots els seus registres, cal que sigui present en els nous mecanismes tecnològics que s'ofereixen al mercat. Aquest és un dels contextos que cal tenir presents en la resposta als reptes assenyalats.

Avui es parla molt que els territoris no tenen llengües i que les cultures desborden els marcs tradicionals on es desenvolupaven. Però és evident que les institucions polítiques, que continuen tenint una base territorial, prenen mesures per promocionar la llengua i els productes culturals que els són propis i específics. En processos d'unitat econòmica i política, com és el cas de la Unió Europea, la producció cultural continua essent matèria reservada als estats per tal de no caure en una homogeneïtzació que impli-

caria l'empobriment de la diversitat cultural. Tots els estats prenen mesures: des de Puerto Rico –que va declarar l'espanyol llengua oficial única davant de la «invasió» de l'anglès– fins als vint-i-cinc estats dels EUA que han hagut de declarar l'anglès llengua oficial davant la presència creixent d'hispanoparlants al seu territori. I a Europa, des de l'establiment de quotes de pantalla en cinemes i productes audiovisuals per a la televisió per tal d'afavorir la indústria cultural pròpia, fins a les subvencions públiques a entitats i empreses culturals del propi país.

L'altre context a tenir en compte és el que representen els moviments de població i com cal afrontar el tema de la interculturalitat en un territori específic. La immigració té avui tres problemes pel que fa a la seva inclusió social: el legal, el laboral i el cultural. I encara que en la vida concreta de les persones nouvingudes es viuen els tres problemes com a integrats en un de sol, ens centrem ara en el tema exclusivament cultural. La primera cosa que cal tenir en compte és que normalment el nouvingut ignorava la particularitat lingüística i cultural de Catalunya abans d'arribar-hi. El que cal, doncs, d'entrada és facilitar aquesta informació d'una manera suficient. La segona cosa és que molts dels arribats veuen que la llengua dominant és la castellana i, sigui perquè és la seva llengua d'origen, sigui perquè constaten que amb l'aprenentatge de l'espanyol ja se'n surten, poden inclinar-se per no esmerçar temps a aprendre el català com a llengua pròpia del territori. Cal un esforç complementari dels catalanoparlants. Facilitar l'accés a la llengua pròpia del país és facilitar la igualtat d'oportunitats, en aquest cas també lingüístiques. I això no vol dir haver de renunciar a la tradició cultural del país d'origen. En aquest sentit, cal recordar que totes les tradicions culturals, i més en aquests moments, contenen ingredients i influències d'altres cultures, influències que, passades per una experiència col·lectiva particular, adquireixen a la llarga les característiques d'una manifestació genuïna i original.

Catalunya i el conjunt de les terres de parla catalana han de conservar i promoure la seva llengua no només com a requisit intern per mantenir la seva personalitat col·lectiva, sinó perquè és la manera de fer aportacions específiques a la cultura universal, com demostren la quantitat i la qualitat dels autors que fan servir, en els diversos gèneres, la llengua catalana com a vehicle d'expressió.